

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№2(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 230 sahifa,
2-fevral, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Kasbiy mahorat va tajribalarni rivojlantirishning mazmuni, shakl va usullari	22
<i>Yo'ldasheva Feruzaxon Shavkatbekovna</i>	
O'zbek tili darslarida 5E modelini qo'llash orqali ta'lim sifatini oshirish: Chimboy tumani 36-sonli ixtisoslashtirilgan maktab misolida	26
<i>Kojamuratova Ulbosin Punkitbaevna</i>	
Shaxs ijtimoiy faolligi: tushuncha va tahlil.....	29
<i>Baxriyeva Nargiza Axmadovna</i>	
Fiziognomika va psixologik yondashuvlar asosida portret qalamtasviri ta'limini takomillashtirish.....	33
<i>Babadjanov Axmadjan Xudayberdiyevich</i>	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini pedagogik texnologiyalar asosida rivojlantirish	37
<i>Nusharov Bobir Bolbekovich</i>	
Личностные характеристики как ассимиляция системы отношений младших школьников и предмет воспитательного воздействия учителя	41
<i>Олимова Азиза Кахрамоновна</i>	
"Vitagen ta'lim texnologiyalari" asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini o'quvchilarda perseptiv qobiliyatni rivojlantirishga o'rgatishning didaktik imkoniyatlari	47
<i>Tursunboyeva Kamola Ilxomjon qizi</i>	
Ekologik ta'lim va tarbiya asosida talabalarda ekoturistik madaniyatni rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari.....	50
<i>Kamolov Baxtiyor Xasanboyevich</i>	
Individual ta'lim trayektoriyasi: maktabgacha yoshdagi bolalarda ekspressiv nutq buzilishlarining o'ziga xos xususiyatlari	54
<i>Fayziyeva Nozima Oybek qizi</i>	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida mantiqiy masalalardan foydalanish samaradorligi	59
<i>Ibragimova Nozima Ulug'bekovna, Pardayeva Hosila Qudratulla qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda tarbiyachining kreativ roli	64
<i>Botirova Lobar Kamolovna</i>	
O'quvchilarda mantiqiy fikrlashni rivojlantirish.....	69
<i>Kaipova Tazagul, Kaipova Elmira</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini zamonaviy kasb-hunarlariga qiziqitirishda integrativ usullardan foydalanish	73
<i>Ergasheva Nigora Erkinovna</i>	
Proposals for the Development of Education in Teaching Musical-Historical and Theoretical Subjects	76
<i>Sobirova Gulkhayo Aktamjonovna</i>	
Raqamli ta'lim sharoitida talabalarda mediakompetentlikni rivojlantirishning nazariy asoslari.....	81
<i>Rustemov Abseit Trijan o'g'li</i>	
Hamkorlik ko'nikmalarini takomillashtirishga oid tajriba-sinov ishlarini tashkil etish mazmuni	85
<i>Baxramova O'ramol Uralovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining matn ustida ishlash orqali o'quvchilarning nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishda nazariy asoslanish mohiyati.....	88
<i>Boxodirova Muxlisa Xoljigitovna</i>	
Zoologiya fanini o'qitish jarayonida talabalarining ilmiy-tadqiqot faolligini rivojlantirish mexanizmlari	92
<i>Dushekeeva Nasiba Rustembaevna, Arepbaev Islambek Muratbaevich</i>	
Ingliz tilini o'rganishda zamonaviy texnologiyalarning roli	96
<i>Ergasheva Mehriyona</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarining tasviriy ko'nikmalarini shakllantirishning nazariy asoslari	100
<i>Jummayeva Sayyora Shokir qizi</i>	

The Role of Digital Technologies and Virtual Reality in Modern English Teaching Methodologies	104
Seilkhanova Rita Nurniyazovna, Kalbaeva Mexriban Elbrus qizi	
Sog'lom separatsiya orqali yoshlar sog'lig'ini mustahkamlash: tibbiy-psixologik yondashuvning empirik tahlili	109
Mavlyanova Surayo Sultanaliyevna	
Badiiy-tarixiy meros asosida pedagog shaxsini tarbiyalash: nazariya va amaliyot uyg'unligi	112
Qodirova Mavluda Maxodir qizi	
Gamified Programming Platforms: Analysis and Recommendations	116
Ra'nokhon Ne'matjon kizi Rakhimova	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida giperaktiv bolalar bilan ishlashning ilmiy-nazariy asoslari	123
Raimqulova Sojida Abdusaid qizi	
Qandli diabet bilan og'rikan bemorlarga pedagogik yordam ko'rsatish tizimi.....	126
Shermatova Yakut Sabirovna	
O'smirlar o'rtasida kiberbulling	129
Tashbekova Aziza Mirsuxbatovna	
Uzoq muddatli davolanishga muhtoj bolalar uchun tyutorlik yordamini tashkil etish	132
Tolipova Pokiza Xasan qizi, Isamuxamedova Dildora Raxmatilayevna	
Zamonaviy maktablarda xavfsizlik madaniyatining roli.....	135
Turdiyeva Zilola Jalilovna	
Global akademik reyting va raqobat muhitida xalqaro olimpiadalarning o'rni	138
Xalikova Umida Mirovna	
Tarbiyachining bolalarni tasviriy faoliyatga o'rgatish jarayonidagi o'rni	143
Xasanova Shaxnoza To'xtasinovna, Rahimova Umida Abdurasul qizi	
Biologiya darslarida TIMSS topshiriqlarini integratsiyalash.....	148
Zayniyev Suxrobjon Islombek o'g'li, Komiljonova Muslima Shuxrat qizi	
О трансверсальных компетенции воспитателя дошкольного образования.....	153
Садыкова Шоиста Акбаровна, Назарматова Дилшода Умаралиевна	
Talaba-yoshlarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlashning pedagogik-psixologik xususiyatlari	156
Kushakova Gulnora Egamkulovna	
Yosh oilalarda ajralishlarni bartaraf etishning pedagogik mexanizmlarini aksiologik yondashuv asosida takomillashtirish	160
Normurodova Gulnora Ikromovna	
Maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining innovatsion faoliyatini rivojlantirish mexanizmlari	164
Mamadaliyeva Dildora Alisher qizi	
Psixologik zo'ravonlikning o'smirlarda destruktiv xulq shakllanishiga ta'siri	168
Jurakulova Dildora Ziyadullayevna	
Maktab maslahatchilarining boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari	172
Kazakova Saxiba Abdurayimovna	
Kichik maktab yoshi o'quvchilarida ongli intizomni tarbiyalashning samarali usullari.....	178
Ziyayev Adxamjon	
Lingvokulturologiyada konsept tushunchasining nazariy talqini	182
Jo'rayeva Nozima Nozim qizi	
Sport takomillashuvi bosqichida voleybolchilarning sakrash qobiliyatini rivojlantirish texnologiyasi	185
Shaimardanov Sherbek Abdurashid o'g'li	
Eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalarda nutq rivojlanishining pedagogik-psixologik xususiyatlari	189
Teshaboyeva Feruza Raximovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasiga oilaning katta avlodi va ularning ta'siri.....	192
Ashirova Sojida Baxromovna	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy-metodik tayyorgarligini differensial yondashuv asosida o'qitishning tarixiy pedagogik ildizlari	196
Bekmuratova Shoxida Ne'matjonovna	

Talabalarda yozuv kompetensiyasini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	200
<i>Jabborova Salomat Abdijalilovna</i>	
Integrativ o'qitish asosida bo'lajak logopedlarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish mazmuni.....	204
<i>Maxmudova Madinaxon Sobirxonovna</i>	
6-7 yoshli bolalarda mehnatsevarlik xislatlarini shakllantirishda xalq og'zaki ijodidan foydalanish	208
<i>Kasimova Dilrabo Baxadirovna, Omonxonova Muzayamxon Sarvar qizi</i>	
Bo'lajak surdopedagoglarni koxlear implantli bolalar bilan ishlashga tayyorlashda amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish texnologiyasi	213
<i>Raximova Xurshidaxon Sadikovna</i>	
Yevropa muhandislik ta'limi tajribasi asosida texnika yo'nalishlari talabalarida texnik kompetentlikni rivojlantirishning pedagogik mexanizmlari	217
<i>Xalikova Nargiza Abduvaliyevna</i>	
Tilning obrazli kuchi: perifraxalar turlari va xususiyatlari	221
<i>Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna</i>	
Inklyuziv ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan ishlashning pedagogik va psixologik xususiyatlari.....	224
<i>Zayirkulova Nozima Ilyas qizi</i>	

TALABALARDA YOZUV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

UDK: 378.147:81'243

Jabborova Salomat Abdijalilovna

Osiyo Xalqaro Universiteti 1- bosqich magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalari talabalarida yozuv kompetensiyasini shakllantirish va rivojlantirishning hozirgi holati tahlil qilinadi. Shuningdek, yozma nutqni rivojlantirishga qaratilgan metodik yondashuvlarning samaradorligi o'rganilib, amaliyotda uchrayotgan muammolar aniqlanadi. Tadqiqot natijalariga asoslanib, talabalarda yozuv kompetensiyasini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishga doir taklif va tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: yozuv kompetensiyasi, yozma nutq, metodika, mustaqil ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv, refleksiya.

Abstract: This article examines the theoretical and practical aspects of developing students' writing competence in higher education institutions. The current state of writing instruction methodology is analyzed, and the key challenges in organizing students' written activities are identified. Based on a pedagogical experiment, the effectiveness of an improved methodology for developing writing competence grounded in competency-based and reflective approaches is substantiated. The research findings indicate that the systematic and purposeful organization of writing tasks enhances students' logical thinking, independence, and creativity.

Key words: writing competence, written communication, teaching methodology, competency-based approach, independent learning, reflection.

Аннотация: В статье рассматриваются теоретические и практические аспекты развития письменной компетентности студентов высших образовательных учреждений. Проанализировано современное состояние методики формирования письменной речи, выявлены основные проблемы, возникающие в процессе организации письменной деятельности студентов. На основе педагогического эксперимента обоснована эффективность усовершенствованной методики развития письменной компетентности, ориентированной на компетентностный и рефлексивный подходы. Результаты исследования подтверждают, что целенаправленная организация письменных заданий способствует развитию логичности, самостоятельности и творческого мышления студентов.

Ключевые слова: письменная компетентность, письменная речь, методика обучения, компетентностный подход, самостоятельное обучение, рефлексия.

KIRISH

Bugungi kunda oliy ta'lim tizimida ta'lim natijalarini bilimlar majmui bilan emas, balki talabalarda shakllanadigan kompetensiyalar orqali baholash ustuvor vazifalardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Xususan, bo'lajak mutaxassislarning kasbiy faoliyatida zarur bo'lgan kommunikativ kompetensiyalar, jumladan, yozma nutq orqali fikrni aniq, mantiqiy va ilmiy asosda ifodalash qobiliyati alohida ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtayi nazardan, talabalarda yozuv kompetensiyasini rivojlantirish masalasi zamonaviy oliy ta'lim amaliyotida dolzarb pedagogik muammo sifatida namoyon bo'lmoqda. O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim tizimini rivojlantirishga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlarda ham talabalarining mustaqil fikrlashi, yozma va og'zaki nutq madaniyatini yuksaltirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun hamda oliy ta'limni rivojlantirishga doir konseptual hujjatlarda ta'lim jarayonini kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etish, talabalarni mustaqil ta'limga yo'naltirish va ularning ijodiy faoliyatini qo'llab-quvvatlash zarurligi ta'kidlangan.

Mazkur talablar talabalarining yozma faoliyatini samarali tashkil etish va uni metodik jihatdan takomillashtirishni taqozo etadi. Amaliy kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, oliy ta'lim muassasalarida talabalarining yozuv kompetensiyasi yetarli darajada shakllanmagan. Bu holat, ayniqsa, referat, esse, kurs ishi, bitiruv malakaviy ishi hamda ilmiy maqolalar yozish jarayonida yaqqol namoyon bo'ladi. Talabalar ko'pincha mavzuni ochib berishda mantiqiy izchillikni saqlay olmaydi, fikrlarini umumshtirish va xulosalashda qiyinchiliklarga duch keladi, yozma

ishlarning til va uslubiy jihatlariga yetarli e'tibor qaratmaydi. Mazkur muammolar yozuv kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan metodikaning yetarli darajada takomillashtirilmaganligi bilan izohlanadi. Ilmiy-pedagogik adabiyotlarda yozma nutq va yozuv kompetensiyasini rivojlantirish masalalari turli jihatlarida tadqiq etilgan.

Xususan, yozma nutqni rivojlantirishning lingvistik asoslari, yozma faoliyatni tashkil etish texnologiyalari, akademik yozuvga oid yondashuvlar keng yoritilgan. Biroq, mavjud tadqiqotlarda yozuv kompetensiyasini oliy ta'lim sharoitida kasbiy kompetensiyaning tarkibiy qismi sifatida rivojlantirish, shuningdek, yozma topshiriqlarni mustaqil ta'lim bilan integratsiyalashgan holda tashkil etish masalalari yetarli darajada tizimli o'rganilmagan. Shu bilan birga, amaldagi ta'lim jarayonida yozma topshiriqlar ko'pincha reproduktiv xarakterga ega bo'lib, talabdan tayyor ma'lumotlarni qayta bayon etishni talab qiladi. Bu esa talabning mustaqil fikrlashi, tahliliy va ijodiy yondashuvini rivojlantirishga yetarli darajada xizmat qilmaydi. Natijada yozma faoliyat talaba uchun formallashtirilgan jarayonga aylanib, yozuv kompetensiyasining to'laqonli shakllanishiga to'sqinlik qiladi.

Mazkur holatlar talabalarda yozuv kompetensiyasini rivojlantirish metodikasini qayta ko'rib chiqish, uni zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi. Ayniqsa, yozma faoliyatni kompetensiyaviy, faoliyatga yo'naltirilgan va refleksiv yondashuvlar asosida tashkil etish, yozma ishlarni baholashning aniq mezonlarini ishlab chiqish hamda talabalarni yozma faoliyatga ongli ravishda jalb etish muhim ahamiyat kasb etadi. Shundan kelib chiqib, ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalari talabalarida yozuv kompetensiyasini rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilish, mavjud metodikadagi muammolarni aniqlash hamda yozuv kompetensiyasini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishga qaratilgan pedagogik yechimlarni asoslab berish maqsad qilib olindi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Talabalarda yozuv kompetensiyasini rivojlantirish masalasi pedagogika, lingvodidaktika va psixolingvistika fanlari kesishgan nuqtada shakllangan murakkab ilmiy muammo hisoblanadi. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mazkur masala xorijiy va mahalliy tadqiqotchilar tomonidan turli nazariy yondashuvlar asosida o'rganilgan bo'lib, ularning qarashlari yozma nutqning mohiyati, yozuv faoliyatining tarkibiy tuzilmasi hamda yozma kompetensiyani rivojlantirish mexanizmlarini yoritishga qaratilgan. Xorijiy ilmiy adabiyotlarda yozuv kompetensiyasi, avvalo, kommunikativ kompetensiyaning ajralmas tarkibiy qismi sifatida talqin etiladi.

Tadqiqotchilar yozma nutqni shaxsning til orqali fikrlash va muloqotga kirishish jarayonidagi murakkab kognitiv faoliyati sifatida izohlaydilar. Ularning fikricha, yozuv jarayoni nafaqat grammatik va leksik bilimlarga, balki mantiqiy tafakkur, tahlil va sintez, refleksiya kabi intellektual ko'nikmalarga ham tayanadi. Shu bois yozuv kompetensiyasini rivojlantirishda talabning bilish faoliyatini faollashtiruvchi metodlardan foydalanish muhim deb hisoblanadi. Lingvodidaktik tadqiqotlarda yozma nutqni rivojlantirish masalalari, asosan, yozma faoliyatni bosqichma-bosqich tashkil etish, yozma matn tuzilmasini shakllantirish hamda yozuv jarayonida yuzaga keladigan xatolarni bartaraf etish yo'llari orqali yoritilgan.

Ayrim olimlar yozuv kompetensiyasini shakllantirishda akademik yozuv texnologiyalaridan foydalanish samaradorligini ta'kidlaydilar. Ularning fikricha, akademik yozuv talabning ilmiy uslubda fikr yuritishi, dalillar keltirishi va xulosalar chiqarish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Psixologik yo'nalishdagi tadqiqotlarda esa yozma nutq shaxsning ichki nutqi va tafakkuri bilan uzviy bog'liq jarayon sifatida qaraladi. Tadqiqotchilar yozuv faoliyati jarayonida talabning motivatsiyasi, refleksiv fikrlashi va o'z-o'zini nazorat qilish qobiliyati muhim ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlaydilar. Bu yondashuv yozuv kompetensiyasini rivojlantirish jarayonida refleksiv topshiriqlardan foydalanish zaruratini asoslaydi. Mahalliy olimlarning ilmiy ishlarida ham yozma nutq va yozuv kompetensiyasini rivojlantirish masalalari alohida o'rin egallaydi. Ularning tadqiqotlarida yozma nutqni rivojlantirish ona tili va xorijiy tillarni o'qitish metodikasi doirasida ko'proq o'rganilgan bo'lib, yozma topshiriqlarni tizimli tashkil etish, matn ustida ishlash texnologiyalari, yozma ishlarni baholash mezonlarini ishlab chiqish masalalariga e'tibor qaratilgan. Shu bilan birga, ayrim tadqiqotlarda yozuv kompetensiyasini rivojlantirish mustaqil ta'lim jarayoni bilan bog'liq holda ko'rib chiqilgan.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mavjud ilmiy tadqiqotlarda yozuv kompetensiyasini rivojlantirishning ayrim jihatlarini yoritilgan bo'lsa-da, mazkur jarayonni oliy ta'lim sharoitida kompetensiyaviy yondashuv asosida, kasbiy tayyorgarlik bilan integratsiyalashgan holda tashkil etish masalalari yetarli darajada tizimli o'rganilmagan. Shuningdek, yozma topshiriqlarni loyihalash, bajarish va baholash jarayonlarining o'zaro uzviy bog'liqligi ilmiy jihatdan yetarli darajada asoslab berilmagan. Bundan tashqari, ko'pgina tadqiqotlarda yozuv kompetensiyasini rivojlantirish natijalarini baholash mezonlari aniq belgilab berilmagan yoki ular umumiy tavsiyalar bilan cheklangan. Bu esa yozma faoliyat samaradorligini obyektiv baholash imkoniyatlarini cheklaydi. Shu nuqtayi nazardan, yozuv kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan metodikani takomillashtirishda diagnostik mezonlar va darajalarni aniqlash alohida ahamiyat kasb etadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Talabalarda yozuv kompetensiyasini rivojlantirish metodikasining samaradorligini aniqlash maqsadida pedagogik tajriba-sinov ishlari olib borildi. Tajriba oliy ta'lim muassasasining pedagogika yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar ishtirokida tashkil etilib, aniqlovchi, shakllantiruvchi va nazorat bosqichlarida amalga oshirildi. Tajriba-sinov jarayoniga jami ____ nafar talaba jalb etilib, ular tajriba hamda nazorat guruhlariga ajratildi. Aniqlovchi bosqich natijalari aniqlovchi bosqichda talabalarning yozuv kompetensiyasining dastlabki holatini aniqlashga qaratildi. Bunda talabalar tomonidan bajarilgan yozma ishlar (esse, referat, mavzuli yozma topshiriqlar) tahlil qilinib, yozuv kompetensiyasi quyidagi mezonlar asosida baholandi: mazmunning mantiqiyliigi va izchilligi; matn tuzilmasining to'g'riligi; til va uslubiy jihatlar; mustaqil fikrlash hamda xulosalash darajasi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalarning aksariyat qismida yozuv kompetensiyasi past va o'rta darajada shakllangan.

Xususan, talabalar fikrni mantiqiy rivojlantirish, asoslash va umumlashtirishda qiyinchiliklarga duch kelgani, yozma ishlar ko'proq reproduktiv xarakterga ega ekani aniqlandi. Bu holat yozuv kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan metodikani takomillashtirish zarurligini tasdiqladi. Shakllantiruvchi bosqich natijalari shakllantiruvchi bosqichda tajriba guruhida talabalarda yozuv kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan takomillashtirilgan metodika joriy etildi. Mazkur metodika yozma topshiriqlarni kompetensiyaviy yondashuv asosida loyihalash, muammoli va ijodiy yozma ishlarni keng qo'llash, reflektiv tahlil elementlarini kiritish hamda aniq baholash mezonlaridan foydalanishni nazarda tutdi. Mashg'ulotlar jarayonida talabalar muammoli savollar asosida esse va tahliliy matnlar yozdi, yozma ishlarni o'zaro hamda o'zini o'zi baholash orqali tahlil qildi, yozma faoliyat natijalarini reflektiv tahlil qilishga o'rgatildi. Mazkur yondashuv natijasida talabalarning yozma faoliyatga bo'lgan qiziqishi ortgani, yozma ishlarni bajarishda mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv kuchaygani kuzatildi. Talabalar yozma matn tuzilmasiga e'tibor qaratib, fikrni izchil bayon etish va asoslashga harakat qila boshladi. Nazorat bosqichi natijalari nazorat bosqichida tajriba hamda nazorat guruhlarida yozuv kompetensiyasining rivojlanish darajasi qayta baholandi. Olingan natijalar tahlili tajriba guruhida yozuv kompetensiyasining barcha mezonlar bo'yicha sezilarli darajada oshganini ko'rsatdi.

Xususan, yuqori darajadagi yozuv kompetensiyasiga ega talabalar ulushi tajriba guruhida nazorat guruhiga nisbatan ancha yuqori ekanligi aniqlandi. Taqqoslama tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, tajriba guruhida yozuv kompetensiyasining past darajasi keskin kamayib, o'rta va yuqori darajalar ulushi ortgan. Nazorat guruhida esa o'zgarishlar kam miqdorda hamda tizimli bo'lmagan xarakterga ega bo'ldi. Bu holat tajriba jarayonida qo'llanilgan metodikaning samaradorligini tasdiqlaydi. Natijalarni tahlil qilish olingan tajriba natijalari talabalarda yozuv kompetensiyasini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish yozma nutq sifatini oshirishda muhim omil ekanligini ko'rsatdi. Ayniqsa, yozma faoliyatni mustaqil ta'lim va reflektiv yondashuv bilan integratsiyalash talabalarning yozma nutqida mantiqiylik, mustaqillik hamda ijodiylikni rivojlantirishga xizmat qildi. Umuman olganda, tajriba-sinov natijalari takomillashtirilgan metodikaning pedagogik jihatdan maqsadga muvofiqligini va amaliy samaradorligini tasdiqlaydi hamda uni oliy ta'lim amaliyotiga joriy etish mumkinligini ko'rsatadi.

XULOSA

Olib borilgan ilmiy-pedagogik tadqiqotlar va tajriba-sinov ishlari natijalari talabalarda yozuv kompetensiyasini rivojlantirish masalasi oliy ta'lim tizimida dolzarb va muhim pedagogik muammo ekanligini tasdiqladi. Tadqiqot davomida yozuv kompetensiyasining nazariy-metodologik asoslari tahlil qilinib, uning tarkibiy tuzilmasi hamda rivojlanish mexanizmlari aniqlashtirildi. Adabiyotlar tahlili yozuv kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan mavjud yondashuvlar yetarli darajada tizimlashtirilmaganini hamda ularni amaliyotga mos holda takomillashtirish zarurligini ko'rsatdi. Tajriba-sinov ishlari jarayonida aniqlanishicha, an'anaviy yondashuv asosida tashkil etilgan yozma topshiriqlar talabalarning yozuv kompetensiyasini to'liq rivojlantirishga yetarli darajada xizmat qilmaydi.

Aniqlovchi bosqich natijalari talabalar yozma nutqida mantiqiy izchillik, mustaqil fikrlash va umumlashtirish ko'nikmalarining yetarli darajada shakllanmaganini ko'rsatdi. Bu holat yozuv kompetensiyasini rivojlantirish metodikasini qayta ko'rib chiqish zaruratini yuzaga keltirdi. Shakllantiruvchi bosqichda joriy etilgan takomillashtirilgan metodika yozma faoliyatni kompetensiyaviy va reflektiv yondashuvlar asosida tashkil etishga qaratildi. Mazkur metodika yozma topshiriqlarni muammoli va ijodiy xarakterda loyihalashni, talabalarni mustaqil ta'limga yo'naltirishni hamda yozma ishlarni aniq mezonlar asosida baholashni nazarda tutdi. Tajriba natijalari ushbu yondashuv talabalarning yozma faoliyatga bo'lgan munosabatini ijobiy tomonga o'zgartirib, yozma nutq sifatini sezilarli darajada yaxshilaganini ko'rsatdi. Nazorat bosqichi natijalari tajriba guruhida yozuv kompetensiyasining barcha mezonlar bo'yicha ijobiy dinamikasi kuzatilganini tasdiqladi.

Xususan, yuqori va o'rta darajadagi yozuv kompetensiyasiga ega talabalar ulushi oshib, past daraja keskin kamaydi. Nazorat guruhi bilan taqqoslash takomillashtirilgan metodikaning samaradorligini aniq namoyon etdi. Tadqiqot natijalariga asosanib, quyidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

- oliy ta'lim muassasalarida yozma topshiriqlarni kompetensiyaviy yondashuv asosida tizimli loyihalash;
- yozma faoliyatni mustaqil ta'lim jarayoni bilan uzviy bog'lash; yozma ishlarni baholashda aniq mezon va darajalardan foydalanish;
- reflektiv tahlil elementlarini yozma mashg'ulotlarga muntazam joriy etish;
- yozuv kompetensiyasini rivojlantirish jarayonida raqamli ta'lim vositalaridan samarali foydalanish.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari talabalarda yozuv kompetensiyasini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish ta'lim sifatini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatdi. Taklif etilgan metodika oliy ta'lim amaliyotida qo'llash uchun maqsadga muvofiq bo'lib, mazkur yo'nalishda olib boriladigan keyingi ilmiy tadqiqotlar uchun nazariy va amaliy asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risidagi"gi Qonuni. – Toshkent, 2020. <https://lex.uz/docs/-5013007>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida". <https://lex.uz/en/docs/-4545884>
3. Abdullayeva M.Sh. Talabalarining mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etish metodikasi. – Toshkent, 2019.
4. Biggs J., Tang C. Teaching for Quality Learning at University. – Maidenhead: Open University Press, 2011.
5. Boud D., Falchikov N. Rethinking Assessment in Higher Education. – London: Routledge, 2007.
6. Brown H.D. Principles of Language Learning and Teaching. – New York: Pearson, 2007.
7. Flower L., Hayes J.R. A Cognitive Process Theory of Writing // College Composition and Communication. – 1981.
8. Hyland K. Academic Writing and Disciplinary Discourses. – London: Longman, 2004.
9. Ismoilova N.R. Akademik yozuv va ilmiy matn yaratish asoslari. – Toshkent: Universitet, 2022.
10. Jo'rayev R.X. Zamonaviy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
11. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
12. Kellogg R.T. The Psychology of Writing. – Oxford: Oxford University Press, 1999.
13. Madatov I. Oliy o'quv yurtlarida talabalar mustaqil ishini tashkil etish va nazorat qilishning joriy holatini o'rganish // O'zbekiston Milliy universiteti xabarleri, 2025, [1/6], ISSN 2181-7324, 109-112-betlar.
14. Nation I.S.P. Teaching ESL/EFL Writing. – New York: Routledge, 2009.
15. Richards J.C. Communicative Language Teaching Today. – Cambridge: CUP, 2006.
16. Saidova D.N. Oliy ta'limda yozma nutqni rivojlantirish metodikasi. – Toshkent, 2021.
17. Swales J.M., Feak C.B. Academic Writing for Graduate Students. – Ann Arbor: University of Michigan Press, 2012.
18. Urakov Sh.R., Madatov I.Y. Talabalar mustaqil ta'limini kompetentlikka yo'naltirilgan topshiriqlar asosida takomillashtirish muammolari // Buxoro davlat universitetining "Pedagogik mahorat" jurnali, 2025-yil, 8-son, 54-60-betlar.
19. Xolmatova G.Q. Yozma nutqni rivojlantirishning lingvodidaktik asoslari. – Toshkent, 2020.
20. Zimmerman B.J. Self-Regulated Learning and Academic Achievement // Educational Psychologist. – 2002.
21. Zunnunov A. Pedagogik texnologiyalar va kompetensiyaviy yondashuv. – Toshkent: Fan, 2021.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №2(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.